

Тарасюк Володимир

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри журналістики
ДВНЗ «Ужгородський
національний університет»

ПОСТАТЬ МИХАЙЛА БРАЩАЙКА В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ

Вітчизняну журналістику минулого неможливо уявити без сподвижницької праці місцевих діячів. Особливо цінною така активність була в період першої половини ХХ століття, коли Україна перебувала в складі кількох держав. Потуги локальних лідерів, спрямовані на підвищення національної свідомості населення, відігравали важливу роль у розвитку державотворчого мислення на фактично замкнутому етнічному просторі. Такий внесок у розбудову національної свідомості важливо оцінити саме сьогодні, коли віроломній війні російських загарбників необхідно давати відповідь і на інформаційному фронті, патріотично об'єднуватися незалежно від політичних поглядів та ґрунтовно осмислювати уроки історії для побудови міцної в усіх відношеннях країни.

До вищезгаданих постатей у закарпатському соціальному середовищі належить ім'я М. Бращайка (1883–1969) – місцевого політичного діяча, одного з найвпливовіших політиків і провідних юристів краю першої половини ХХ століття [9, с. 168–169], одного з ініціаторів злуки краю за Карпатами із Західноукраїнською Народною Республікою та Українською Народною Республікою, керівника делегації від Закарпаття під час перемовин з урядом ЗУНР, члена Центральної руської народної ради, голови конституційно-правничої комісії Сойму Карпатської України, автора проєкту закону щодо назви, мови, гімну, герба, прапора Карпатської України, голови

Всеукраїнського конгресу в Хусті, на якому було прийнято рішення про возз'єднання краю з Україною.

Незважаючи на правничу освіту, яку М. Брацайко здобув у Клузькому та Віденському університетах, заняття адвокатською практикою, обтяжений обов'язками в Українському правничому товаристві в Празі, Союзі українських адвокатів у Львові, активну участь у політичному русі Закарпаття (зокрема, був також одним із засновників та головою Руської хліборобської партії, заступником голови Християнської народної партії, членом Українського національного об'єднання), роботу в Руському театрі та в правлінні товариства «Просвіта» в Ужгороді тощо, діяч вів вагомий журналістський діяльність. Насамперед як видавець, редактор, публіцист у період 1920–1930 рр. Так, виконуючи обов'язки відповідального редактора, готував до друку орган Руської хліборобської партії «Руська Нива», літературно-науковий і господарський місячник «Просвіта», був відповідальним редактором і видавцем незалежної суспільно-політичної газети «Українське слово». Крім того, друкував матеріали, переважно публіцистичні статті в ряді інших часописів, зокрема в газетах «Свобода», «Нова свобода», «Русин», журналі «Пчілка», збірникові «Просвіта – Шевченкові», виданнях «Просвіта», «Альманахові Союзу підкарпатських руських студентів у Празі» тощо.

Усюди, де докладав журналістських зусиль М. Брацайко, це позитивно впливало на розвиток часописів. Невипадково внесок у розвиток закарпатської преси діяча відзначала тогочасна провідна галицька періодика, дослідники різних часів. Так І. Каминській, серед постатей, для яких робота в пресі стала основною чи опосередкованою [11, с. 139] зі старшого покоління виділяв саме М. Брацайка. А В. Габор відносив його до тих, хто систематично працював у журналістиці, до одного з найцікавіших, найактивніших

авторів газет «Руська нива», «Свобода», «Русин», «Просвіта» [10, с. 202, 264, 291, 310]. А очолюване діячем «Українське слово» стало одним із найповажніших видань на Закарпатті у 1920–1930 рр., яке відіграло потужну роль в утвердженні самосвідомості українського населення краю, у піднесенні його культури та боротьбі за чистоту рідної мови [10, с. 375].

Відзначаючи обмеженість партійної преси, М. Брацайко прагнув створити саме незалежний часопис, позбавлений партійного впливу. І таким стало «Українське слово». Серед закарпатської періодики його слід вважати взірцевим у поширенні національної свідомості, відстоюванні української ідеї.

Як зазначає С. Кость, «характерною рисою західноукраїнського журналістського процесу була жертівність і навіть самопожертва журналістського корпусу. Як преса поневоленого народу, але такого, який зберіг свої державницькі традиції, який свідомо культивував ідею незалежності, який навіть підсвідомо зберіг потяг до волі, – така преса не могла не бути в опозиції до чужих українцям держав, які окупували українські землі» [12, с. 11]. Отож М. Брацайко виступав однаковою мірою наполегливо та системно і проти антиукраїнських видань, і проти, до прикладу, чехізації краю. Притому вважав, що преса має бути некрикливою, без лайливого тону.

Оглядаючи три роки виходу «Українського слова», публіцист зазначав: «В наших статтях боронили ми по нашому найліпшому розумінню наші загальні народні, політичні, економічні, господарські і культурні інтереси та боролися за них. Заступали ми право нашої мови в урядах, судах і школах, вели боротьбу за права горожанства нашої народньої назви «українець, український», занималися справою автономії, границь прапору, забирали слово у різних господарських справах, як прим. у справах дружества, нужди, безробіття на Верховині... проти політичного й національного хамелеонства, проти

безхарактерности...» [2]. Автор зазначав, що часопис намагався писати правду, підносити народну свідомість, і висловив упевненість: «Ідея українства, що привела нашу газету на світ і котрій служимо та за яку боремося – така жива, така народна, така сильна й свята, що мусить принести повну перемогу. В тій твердій, непохитній вірі йдемо завжди далі, завжди – вперед!» [2].

Якщо в жанровому аспекті чітко простежується статейна векторна спрямованість журналіста, то тематичний діапазон його публіцистичних публікацій надзвичайно розмаїтий. Про лідера національно-визвольних змагань на Закарпатті А. Волошина (як про священника, людину, будителя національної свідомості, посла з відзначенням заслуг) – в однойменному нарисово-портретному матеріалі [1]; про всенародну працю, пробудження від вікового сну М. Брацайко розповідає в публікації «На наш великдень...»[3]; про розвиток соборної руської (української) культури, автономію краю, перспективи його розвитку в статті «Політична ситуація Подкарпатської Русі 25 років тому і тепер» [5]; про необхідність участі студентів у політиці, піднесенні їх національної свідомості, необхідності боротися молоді за ідеали свого народу – в іще одній статті «Студенти і політика» [6]; стосовно проблеми розвитку кооперації, необхідності обробляти землю в іншій статті – під назвою «1934» [7].

Писав М. Брацайко і про життя і творчість Т. Шевченка, про юридичні аспекти перепису населення [4], зокрема у виданні «Просвіта» вів розділ «Правні поради».

У журналістській творчості автора чітко простежується проукраїнська позиція. Особливо характерна в цьому відношенні публікація «Tertium non datur (Нема третьої можливості)» [8]. Аналізуючи різні політичні напрями, публіцист зазначає: «Треба бути справді анальфаетом політично, культурно й національно, щоби

стати на становище, що ми нічого спільного не маємо з українцями, коли і ми самі українці...». Підсилюючи виступ емоційно забарвленими словами «фантазмагорія», «воляпик», «панове «домашники», М. Бращайко зазначає: «Хай ці «панове «домашники» візьмуть словар Поповича, Грінченка й інших та хай пересвідчаться, що між нашою мовою а мовою закарпатських братів жадної різниці нема. Хай візьмуть українські граматики і хай переконаються, що граматичні правила до останнього слова однакові з правилами нашої мови...» «Тож геть! Зі всякими домашниками та їх безглуздими ідеями»!..», – підсумовує автор [8].

У цілому М. Бращайко постає талановитим видавцем, редактором, журналістом із національним серцем. Як зазначив М. Лацанич, «його життєвий шлях – це частка історії українського народу Закарпаття» [13, 76]. Будучи ерудованою, розвинутою людиною, майстром слова, своїми кращими публікаціями діяч сягав всеукраїнського публіцистичного рівня того часу. Приклад діяльності цієї постаті в пресі є прикладом безкорисливого служіння рідному краю, українському народові, національній ідеї, демонструє, як потрібно боротися за кращу долю земляків у непростому політичному часі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бращайко М. Августин Волошин (З приводу 60-ліття). Календар «Просвіта» на рік 1935. Ужгород: Унію, 1934. С. 45–49.
2. Бращайко М. Завжди далі – завжди вперед! Українське слово. 1935. Ч. 1(94). 3 січ. С. 1.
3. Бращайко М. На наш великдень... Українське слово. 1932. Ч. 5. 1 трав. С. 1.
4. Бращайко М. Народний перепис. Свобода. 1930. Ч. 39. 25 верес. С. 1.

5. Бращайко М. Політична ситуація Подкарпатської Русі 25 років тому і тепер. Ювілейний ілюстрований календар на переступний рік 1928. Ужгород: Унію, 1928. С. 139–146.
6. Бращайко М. Студенти і політика. Альманах Союзу підкарпатських руських студентів у Празі. 1920–21. 1930–31. С. 25–28.
7. Бращайко М. 1934. Календар «Просвіта» на рік 1934. Ужгород: Унію. 1934. С. 33-34.
8. Бращайко М. Tertium non datur (Нема третьої можливості). Українське слово. 1934. Ч. 3. 18 січ. С. 1.
9. Вегеш М., Токар М., Басараб М. Карпатська Україна в контексті українського державотворення. Ужгород: Видавництво «Карпати», 2008. 256 с.
10. Габор В. Українські часописи Ужгорода (1867–1944 рр.): Історико-бібліографічне дослідження / Наук. ред.-координатор д-р іст. наук М. М. Романюк. Львів, 2003. 564 с.
11. Каминській І. В. Карпаторусская журналистика послѣ 1919 года. Подкарпатская Русь за годы 1919–1936. Ужгородъ, 1936. С. 137–139.
12. Кость С. Історія української журналістики (західноукраїнська журналістика першої половини ХХ ст.: ідейно-концептуальні засади, періодизація. Львів, 2008. 272 с.
13. Сас Ф. Брати Юлій і Михайло Бращайки. Календар «Просвіти» на 1994 рік. С. 73-76.